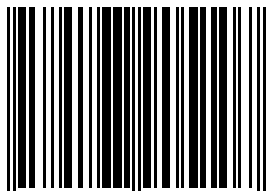

Barn och ungas politiska villkor tar avstamp i FN:s konvention om barnets rättigheter och granskar de barn- och ungdomspolitiska regeringsskrivelserna från 2000-talet. Vi vill synliggöra bilden av barn och unga och visa under vilka villkor barn och unga får vistas i politiska forum.

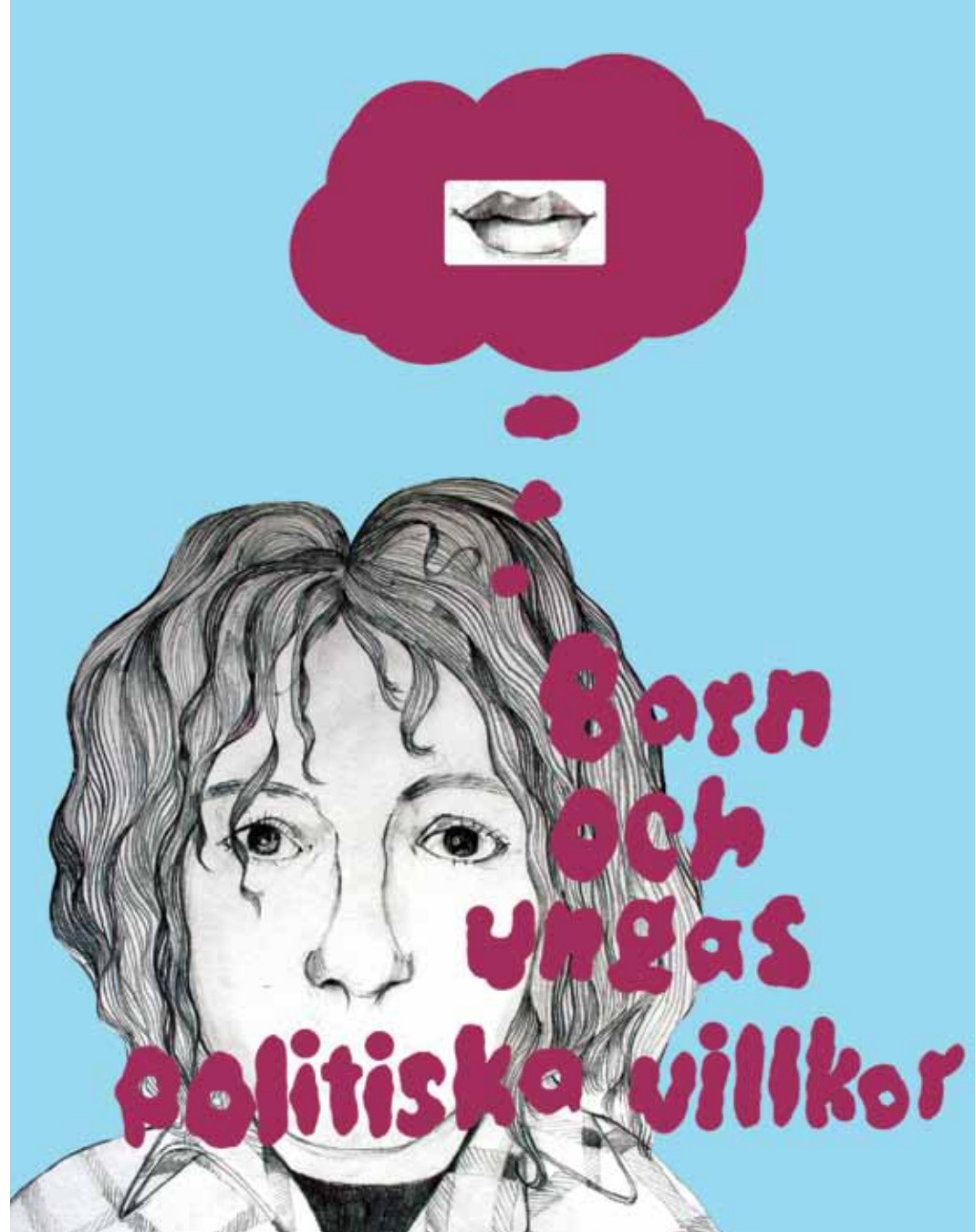
Idag finns ett stort motstånd mot att se ålder som en egen maktordning, inte minst inom politiken. Utifrån detta försöker vi nysta i varför en så uppenbar maktskillnad, som den mellan barn/unga och vuxna, osynliggörs. Genom vår granskning har vi identifierat hur åldersmaktordningen tas i uttryck. I dag vet vi för mycket om dess komponenter och dess strategiska utformande, men framförallt vet vi för mycket om åldersmaktordningens konsekvenser för barn och unga för att fortsätta blunda för den. Läs, njut och utmanas kring vår tids mest legitima maktordning – ålder.

ISBN 978-919790510-7

9 789197 905107

UNG&DUM
OM SYNEN PÅ BARN OCH UNGA

Sveriges elevråd
svea

Rädda Barnens
Ungdomsförbund

Barn och ungas politiska villkor

Artikelnummer: 850713
ISBN: 978-91-979051-0-7
EAN: 9789197905107

© Jenny Jonstoj och Sveriges elevråd – SVEA

Projektledare: Olof Svensson
Textförfattare: Jenny Jonstoj
Textbearbetning: Olof Svensson
Typografi: Erik Olofsson, Parallell
Omslag: Shabnam Faraee
Nytryck: TMG Sthlm, 2011

Sveriges elevråd – SVEA: www.svea.org
Rädda Barnens Ungdomsförbund: www.rbuf.se
Centrum mot rasism: www.centrummotrasism.nu

Ung & Dum – om synen på barn och unga

Rapporten är framtagen inom ramen för Arvsfondsprojektet Ung&Dum som drivs av Sveriges elevråd – SVEA, Centrum mot rasism och Rädda Barnens Ungdomsförbund. Genom projektet kommer vi jobba för att förändra de vuxnas inställning till barn och unga, och lyfta fram ungas engagemang och kunskap. Vi kommer att hålla olika utbildningar i skolor runt om i landet, både för elever och lärare. Vi kommer prata med politiker och granska på vilka villkor barn och unga får vara med och bestämma inom politiken. Och så kommer vi motarbeta de rasistiska tendenserna inom politiken och visa hur rasistiska strukturer inte är förenligt med demokrati och alla människors lika värde.

Läs mer på: www.ungochdum.se

Tidigare publikationer:

Rapport: Politiska konstruktioner av svenskhet

Magasin: Ung&Dum – om synen på barn och unga

UNG&DUM
OM SYNEN PÅ BARN OCH UNGA

Sveriges elevråd – SVEA är en samarbetsorganisation av och för elevråd i övre grundskolan och gymnasiet. Vi har medlemmar över hela landet och är en av Sveriges största ungdomsorganisationer.

Sveriges elevråd – SVEA finns för att:

- Inspirera, stötta och utveckla elevråd.
- Föra fram elevråds och där med elevers röst i skolpolitiken.
- Öka kunskapen om elevers rättigheter och elevers rätt hos alla som verkar inom skolan.

Sveriges elevråd – SVEA vill förbättra skolan och göra den mer demokratisk och tillsammans med elevråden kan det bli möjligt. Vår princip är enkel: med samarbete kommer vi längst. Skoldemokrati finns till för att alla i skolan ska få vara med och bestämma.

Idag vi har ett system i skolan där mycket av makten över skolan och de stora möjligheterna till påverkan och förändring finns i de enskilda klassrummen, skolorna och kommunerna. Just därför är arbetet som elevråden gör otroligt viktigt! Därför arbetar vi i Sveriges elevråd – SVEA både med att utbilda och engagera enskilda elevråd, men vi arbetar också med skolfrågor och elevinflytande på nationell nivå.

Läs mer om Sveriges elevråd – SVEA på: www.svea.org

Centrum mot rasism är en ideell, rikstäckande paraplyorganisation med ett hundratal medlemsorganisationer. Organisationen är fristående, partipolitiskt och religiöst obunden.

Centrum mot rasism arbetar mot rasism, diskriminering, främlingsfientlighet, homofobi, antisemitism, islamofobi, antiziganism och afrofofi. Centrum mot

rasism arbetar för att bekämpa alla former av diskriminering.

Centrum mot rasisms uppgift är att inhämta kunskap och skapa opinion. Vi synliggör problem och föreslår lösningar. Vår avsikt är att granska, komplettera och förstärka samhällets insatser mot rasism och diskriminering, utan att för den skull överta samhällets ansvar. Vi samarbetar med organisationer och individer i ett antal nätverk i Sverige och internationellt. Våra medlemsorganisationer finns geografiskt spridda över hela landet och är inriktade på många olika områden. En sak har de gemensamt: Kampen för ett Sverige för alla!

Läs mer om Centrum mot rasism på:

www.centrummotrasism.nu

Rädda Barnens Ungdomsförbund är ett förbund där alla från 7–25 år kan vara medlemmar. Vi är ett förbund av barn och unga för barn och unga, med verksamhet som bygger på frivilligt engagemang. Vi är ett religiöst och partipolitiskt obundet förbund, som kämpar för barnets rättigheter och för att Barnkonventionen, FN:s konvention om barnets rättigheter, ska efterlevas och respekteras. Vi är ett politiskt förbund som anser att barn måste se som en viktig del av samhället. Barn är kompetenta och unika individer som själva kan förändra sin situation, men det krävs förutsättningar i form av möjligheter och kunskap om sina egna rättigheter. Barn har förmågan, men det är de vuxnas ansvar att skapa förutsättningarna. Vi kämpar för att barn och ungas tankar, åsikter och erfarenheter ska tas på allvar i alla lägen. Vi är inte framtiden, vi är nu!

Läs mer om Rädda Barnens Ungdomsförbund på:

www.rbuf.se

Innehållsförteckning

- 8. Förord
- 10. Inledning
- 14. Åldersmaktordningen
- 20. I väntan på sitt fulla värde
- 25. Demokratifostran
- 32. Rätten att komma till tals
- 41. Avslutande krav
- 42. Primärmaterial
- 43. Litteratur

Förord

Trots att ålder lades till i diskrimineringslagstiftningen vid årsskiftet 2009 framstår den fortfarande som en legitim maktordning. Med denna rapport vill vi synliggöra bilden av barn och unga och visa under vilka villkor barn och unga får vistas i politiska forum. Grunden för vår granskning är de barn- och ungdomspolitiska regeringsskrivelser som är gjorda under 2000-talet och tillsammans bildar dessa en klar bild av vår tids syn på barn och unga.

Det genomgående synsätt som vi identifierat präglas av en nedvärderande syn av barn och ungas förmåga och kompetens. I rapporten presenteras en rad olika synsätt och föreställningar som vi problematiserar för att ge ett annat sken av dess reella innebörd för barn och unga. I stort ser vi att barn och ungas tankar och handlingar avpolitiserats, de passiviserats till politiska objekt. De gånger barn och unga inkluderas i politiken är det tydligt att de bara kan ha tre olika positioner; ofret som måste skyddas, föremål för demokratiföstran och det avpolitiserade samhällshotet. Det politiska inflytandet och deltagandet som regeringen erbjuder barn och unga handlar nästan uteslutande om förberedelse inför valdeltagande, vilket helt exkluderar 20 procent av befolkningen från demokratiskt deltagande. Rätten till inflytande och delaktighet som politiskt incitament väger inte tungt nog, då barns rättigheter inte värderas i tillräckligt hög grad, istället rättfärdigas deltagande i till exempel skolan med ekonomiska vinningar. Alla de politiska investeringar som görs riktade mot barn och unga har inget som helst individfokus

utan är helt och hållet en investering för samhällets demokratiska fortlevnad. Den rådande bilden av barn och unga är att de är något som ska fostras och läras för framtiden, de är något som får sitt fulla värde och sitt aktiva deltagande först då de ingår vuxendomen.

Idag finns det ett kompakt motstånd mot att se ålder som en egen maktordning, både inom politiken, civilsamhället och forskningsvärlden. Därför har vi varit tvungna att närma oss detta område för att försöka nysta i varför en så uppenbar maktskillnad, den mellan barn/unga och vuxna, osynliggörs och ses som rättvis. I dagsläget går det inte att blunda för åldersmaktordningen. Vi vet för mycket om dess komponenter och dess strategiska utformande, men framförallt vet vi för mycket om dess konsekvenser för barn och unga. Genom vår granskning har vi kunnat identifiera bärare inom åldersmaktordningen som gör att den upplevs legitim, rättvis och naturlig trots att den i grunden bygger på samma premisser som andra maktordningar, en grupps överordning på den underordnade gruppens bekostnad.

Dags att tänka om – barn och unga är inte framtiden. Barn och unga är NU!

Olof Svensson
Öland, juni 2010

Inledning

Denna rapport granskar alla barn- och ungdomspolitiska regeringsskrivelser från 2000-talet. Regeringsskrivelserna innehåller inga förslag till riksdagsbeslut utan har en redogörande karaktär kring det sakpolitiska området. Skrivelserna kan ses som en grund i barn- och ungdomspolitiken och granskas för att se vad som döljer sig bakom den till synes välvilliga politiken som åberopar fraser som ”barnets bästa”, ”experter på sitt område” och ”barn är vår framtid”. Genom rapporten vill vi synliggöra och problematisera synen på barn och unga i politiken, samt vad förståelsen av barndom och vuxendom får för konsekvenser för barn och ungas möjlighet till aktivt deltagande i samhället och i den demokratiska processen.

Rapporten tar avstamp i FN:s konvention om barnets rättigheter och granskar regeringsskrivelserna utifrån den barnsyn som preciseras och de rättigheter som tillskrivs barn och unga. Utifrån detta har vi kunnat identifiera fyra problemområden som även är uppläggget i rapporten: *Åldersmaktordningen, I väntan på sitt fulla värde, Demokratifostran och Rätten att komma till tals.*

Inledningsvis tittar vi på hur åldersmaktordningen fungerar och hur ålder som social konstruktion upprätthålls för att befästa en maktskillnad mellan barn/unga och vuxna. Därefter tittar vi på hur skrivelserna befäster synen på att barn och unga är ”vår framtid” och får sitt fulla värde först då de ingått vuxendomen. Vi tittar även på hur vuxna är de som ska ”lära” barn och unga att bli goda demokratiska medborgare inför

framtida politiska deltagande och hur det leder till att enda alternativ som regeringen ger till demokratiskt deltagande är genom allmänna val. Rapporten avslutas med att synliggöra barn och ungas reella inflytandeformer och hur barn och ungas rätt till demokratisk delaktighet tillgodoses, eller ej.

I kölvattnet av att Sverige ratificerade FN:s konvention om barnets rättigheter, Barnkonventionen, 1990 etablerades barnpolitik som ett nytt politikområde, vid sidan av ungdomspolitiken som varit ett politikområde sedan 1950-talet. Dessa är två överlappande politikområden som tillsammans innefattar åldersspannet 0 till 25 år. I barn- och ungdomspolitiken har begrepp som barnperspektiv, ”barnets bästa” och barn och ungas rätt till delaktighet och inflytande diskuterats under 2000-talet. I dag finns det en etablerad förståelse av att barn och ungas samhällsställning har stärkts och med det även synen på barn och unga som resursfulla aktörer i det demokratiska samhället. Förändringen av synen på barnet brukar beskrivas som en utveckling från en ”objektsyn” till synen på barnet som subjekt eller politisk aktör. Barn och unga formuleras som en grupp med rättigheter kopplade till beskydd och välfärdsinsatser men också som en grupp kompetenta individer med rätt till delaktighet och inflytande, samt som ”experter” på hur det är att vara ung. I den barn- och ungdomspolitiska debatten påpekas att beslutsfattare i större utsträckning bör tillfråga och lyssna på barn och ungas åsikter och erfarenheter samt att barn och ungas rätt till inflytande och deltagande är ett område där det ”fortfarande återstår många utmaningar”.

Förutom att barn och unga som medborgare har rätt att delta i samhället antas det också ligga i det demokratiska samhällets intresse att barn och unga intresserar sig för demokrati och samhällsdeltagande. Inte minst utifrån ett investeringsperspektiv som lyfter fram att ”barnen är vår framtid” varför det är viktigt att de fostras till att bli demokratiskt deltagande människor. Barn och ungas ointresse för politik riskerar annars bli ett hot mot demokratins överlevnad.

Trots denna förändring av syn på barn och unga finns det väldigt få positiva exempel på hur barn och ungas rätt till delaktighet och inflytande i samhället verkligen infrias. På så sätt ter sig de fina fraserna kring barn och ungas inflytande och expertis inte som annat än just fina ord som helt motsvarar reellt inflytande eller politiska intentioner.

Debatten kring barn och unga präglas av konsensus. Alla är överrens om hur en kan prata om barn och unga som grupp samt att de är en grupp i behov av särskilda rättigheter. Halldén, professor vid Tema Barn vid Linköpings universitet, menar att barnperspektivet med dess koppling till barnets bästa ”har fått en hegemonisk ställning i betydelsen att det framstår som självklart och naturligt”. Barnets bästa har, genom sin karaktär som en självklarhet, inte behövt definierats. Vilket kan förklara att det använts flitigt i den politiska retoriken och fungerar politiskt enande just genom att det inte preciseras. Ingen kan vara emot att ett barnperspektiv eller barnets bästa ska implementeras i politiken som rör barn och unga.

Det finns således en paradox i synen på barn och unga. Det finns en förståelse av barn och unga som

samhällsviktiga individer med rätt till inflytande och delaktighet, inte minst med hänvisning till paroller som ”Sveriges barn, Sveriges framtid” och den svenska självbilden av att vara ett jämställt, jämlikt och barnrättsorienterat välfärdssamhälle. Dessutom klagar FN:s konvention om barnets rättigheter, Barnkonventionen, barn och ungas rätt till samhällelig delaktighet och inflytande. Men trots detta finns det idag en tystnad kring barn och unga som politiska aktörer samt en ovilja kring att förstå ålder som en typ av maktordning bland andra maktordningar som till exempel kön, sexualitet och etnicitet. Inom barnforskningen används begreppet generationssystem för att förklara hur ålder kan ses som en maktordning. Forskare förklarar generationssystemet som en ”strukturell maktordning som innebär att det finns en hierarki mellan olika grupper, baserat på ålder och generation, där resurser är ojämnt fördelade”. I samhället förstås vuxna som norm medan barn och unga görs till avvikande. Åldersdimensionen skiljer sig från andra maktordningar på framförallt två sätt: dels finns en utbredd *tystnad* kring ålder som maktdimension och dels anses den *legitim*. Att åldersordningen har etablerats och framstår som moraliskt riktig får stora konsekvenser för barn och unga samt deras möjligheter att delta i samhället och i politiken. För att luckra upp dessa osynliga hinder för barn och ungas deltagande är det viktigt att identifiera maktordningar barn och unga befinner sig inom. Att inte blunda för denna maktordning utan istället identifiera och synliggöra åldersmaktordningen och hur den tar sig uttryck är ett avgörande led för att kunna tillgodose barn och ungas rätt till demokratiskt inflytande.

Åldersmaktsordningen

Ålder kan enligt forskaren Bartholdsson ses som grunden för ”vad som utgör kulturellt legitim maktutövning och underordning”. Att ålder anses vara en legitim maktordning är ett av dess utmärkande drag och något vi vill problematisera i denna rapport. En orsak till tystnaden och legitimiteten kring ålder som maktdimension kan vara att den präglas av ett ”rättviskaraktäristiska” andra maktordningar saknar. Ålder är en hierarkisk skala där alla startar i en ”underordnad” position för att sedan växa in i den ”privilegierade” positionen. Detta gäller alla och realiserar utan att individen behöver företa sig något, förr eller senare befinner sig alla i den privilegierade positionen. Som vuxen kan en alltid åberopa att en själv varit ung, att alla vuxna varit unga, och att alla barn kommer att bli vuxna. Rättvisan ligger i att alla kommer att ha varit både under- och överordnade. Detta är ett unikt drag jämfört med andra maktordningar; en man kan aldrig hävda att han vet eller kan förstå ’hur det är’ att vara kvinna, en vit kan en aldrig påstå sig veta eller förstå ’hur det är’ att vara icke-vit och så vidare. Men genom att vuxna har varit barn, kan vuxna argumentera för att de vet hur det är att vara barn och kanske till och med vad som är ”bäst för barn”. Detta öppnar upp för en syn på maktdimensionen som rättvis, naturlig och legitim.

Detta kan ifrågasättas på samma sätt som kvinnörelsen problematiserat att kvinnans biologiska förutsättningar skulle behöva betyda att kvinnans sociala ställning i samhället förknippas med till

exempel den privata sfären med hem och barn. Hur vi ser på ålder och olika grupper, som till exempel barn, unga och vuxna, är en social konstruktion. Vi har organiserat samhället utifrån ett vuxenperspektiv. Men dess självklarhet kan kritiseras just utifrån att det inte är en naturlag utan en kulturell konstruktion, därmed kan den förändras och göras om. När regeringen i sin ungdomspolitiska skrivelse avgränsar och begränsar 24-åringar som ”ungdomar” istället för till exempel ”vuxna” är det således en gränsdragning som får konsekvenser för hur vi ser på personer som är 24 år gamla, hur vi förstår ålder samt hur vi gör andra (ålders) avgränsningar.

De barnpolitiska skrivelserna innefattar alla personer under 18 år. Dock innehåller de barnpolitiska skrivelserna också vissa ungdomspolitiska åtgärder som behandlar en åldersgrupp som sträcker sig över 18 år. I en barnpolitisk skrivelse redogörs till exempel för åtgärder i psykiatrin kopplade till ”ungdomar i åldersgruppen 16–25 år” och i en annan skrivelse förklaras att:

Det finns ingen tydlig gränsdragning i övergången från barn till vuxen. Barnpolitiken har därför särskilda beröringspunkter med ungdomspolitiken genom att barnkonventionen utgör en väsentlig grund även för ungdomspolitiken som omfattar även ungdomar under 18 år.

Skrivelsen 2009/10 behandlar den ungdomspolitiska strategin och klargör att målgruppen är ”alla unga mellan 13 och 25 år” och förklarar vidare att:

Ungdomspolitiken omfattar hela ungdomstiden, det vill säga både övergången från barn till ungdom och övergången från ungdom till vuxen. Även frågor som rör unga vuxna över 25 år kan därför bli aktuella för insatser inom ramen för ungdomspolitiken.

Det kan alltså sägas att barn är alla personer upp till 18 år vilka också omfattas av FN:s konvention om barnets rättighet. En 17-åring räknas på så vis som både barn och ungdom. Den ungdomspolitiska skrivelsen menar att övergången från barn till ungdom sker vid ungefär 13 års ålder. Och övergången från ungdom till ung vuxen sker vid 25 år, varför vi kan dra slutsatsen att ungdom är något en är mellan 13 och 25 år. Den sista meningen visar att ”unga vuxna över 25” också ibland kan innefattas i ungdomspolitiken. Enligt citatet sker övergången till vuxendomen i 25-årsåldern, samtidigt som de över 25 år fortfarande kan räknas som ”unga vuxna”. Benämningen ”ung vuxen” kan tolkas som ett försök till att förskjuta den ”riktiga vuxendomen”, genom att låta de över 25 år klassas som unga vuxna istället för ”bara” vuxna.

Denna återgivning av hur ålder gränsdras i skrivelserna är av betydelse för hur ålder som maktordning verkar. Genom åldersmaktordningen framställs barn och unga i ett motsatsförhållande till vuxna. Vuxen konstruerats som synonymt med mognad, färdigutvecklad, kunskap och erfarenhet samtidigt som barn och unga signalerar ofärdig, orationell och omogen. Detta möjliggör och rättfärdigar synsättet att barn och

ungas deltagande, inflytande och rätt att komma till tals inte behöver motsvara den vuxnes rätt till det samma. Utifrån detta blir det betydande huruvida en 20-åring betraktas som vuxen, ung vuxen eller ungdom. Detta spelar inte bara roll för de som blivit myndiga utan påverkar även de under 18 år genom att ”förskjutningar av vuxendomen” får konsekvenser för när en anses mogen att ta ansvar, ges inflytande och vara delaktig i till exempel de beslut som gäller en själv. Ett förskjutande av vuxendomens inträde förstärker på så vis åldersmaktordningen.

Den bakomliggande, naturaliserade, synen på ålder bidrar till att det som unga mellan 13 till 25 år gör eller tycker kan bortförklaras, ursäktas eller förminskas i och med att de inte är vuxna och därför inte besitter tillräcklig kunskap och mognad. Paradoxalt nog blir dessa försök till gränsdragningar i regeringsskrivelserna inte så mycket ett uttryck för stabila kategorier som ett uttryck för att det inte finns några naturliga, stabila, kategorier att referera till. Istället synliggörs kategorierna som socialt konstruerade och föränderliga beroende på tid och rum.

Då ”ungdomen” kan vara 16 år likväl som 24 år, finns utrymme för strategisk användning: om de som är 24 år är ungdomar kan de som är 16 år, och också ungdomar, använda denna logik för att kräva samma rättigheter som 24-åringar. Exempelvis skulle ett krav på sänkt rösträttsålder kunna underbyggas med argument om att 24-åringar inte flyttat hemifrån, är ekonomiskt beroende, står utanför arbetsmarknaden, kanske studerar med mera och på så vis inte skiljer sig nämnvärt från 16-åringar.

Barndom/ungdom är inte heller en period som ”klart kan avgränsas från vuxendomen. Vuxna har blivit allt mer beroende av andra människor, teknik, infrastruktur etcetera. Även vuxna befinner sig i utveckling, lär sig och förändras, och vuxna är ’unga och ansvarslösa’ längre upp i åldrarna”. Om gränsdragningen kring ungdom – ung vuxen – vuxen är flytande samtidigt som vuxna är ”unga och ansvarslösa” längre upp i åldrarna öppnas det upp för nya tolkningar och nya sätt att se på ålder, generation och gränsdragning. Vilket i sin tur öppnar upp för utmaningar och förskjutningar i åldersmaktordningen. Vidare förklaras i skivelsen att:

Ungdomar utgör en stor del av befolkningen, och ungdomstiden har utvecklats från att vara en relativt kort period i livet till att utgöra en betydande och omfattande fas i människors liv. Samtidigt har både mönster för utbildning, etablering på arbetsmarknaden och familjebildning förändrats, vilket har inneburit att övergången från ungdom till vuxen sker allt senare i livet.

Att vara ungdom görs i citatet synonymt med att inte arbeta, inte ha egna barn/familj och att studera. På motsatt vis betyder det att en inte blir vuxen fören en etablerat sig på arbetsmarknaden och skaffat egna barn/familj. Regeringsskrivelsen tolkar det som att ungdomstiden blivit längre, men en annan tolkning är också möjlig: vi kan lika gärna hävda att ungdomstiden inte har blivit längre, även om mönstren för utbildning, arbetsmarknad och familjebildning har förändrats –

alltså att en skulle kunna räknas som vuxen även då en inte har fast jobb och heterosexuell kärnfamilj.

I citatet ovan uttrycks en annan förståelse av ålder. Ålder naturaliseras inte genom försök till att etablera fasta kategorier som ”ungdom” eller ”vuxen”. Istället förklaras dessa kategorier vara flytande och beroende av till exempel arbete eller familj. Det är inte åldern som avgör huruvida någon ska klassas som ungdom eller vuxen, som avgör positionerna i åldersmaktordningen, utan snarare avgörs detta beroende på personens familjesituation och etablering på arbetsmarknaden.

I väntan på sitt fulla värde

Uttryck som ”barnen är vår framtid”, ”det gåtfulla folket”, ”barn ska få vara barn”, ”lillgammal”, ”barnet inom oss” och ”sluta vara så barnslig” säger något om hur vi ser på ålder, barn och vuxna. I ”barnen är vår framtid” synliggörs en förståelse av att barn egentligen tillhör någon annan tid än nuet, att deras liv får sitt fulla värde först i framtiden. Detta kan förklaras med att barn och unga markerats som en investering för framtiden, eller en samhällsresurs för framtiden. Inom barnforskningen brukar denna syn förklaras med att barn och unga ses som ”human becoming”, som först senare när de blivit vuxna blir färdiga ”human being”. Barn och unga ses som ofullständiga människor och ”andra klassens medborgare”, som ”halvutvecklade” eller ”halvsocialiserade” och som passiva ”offer” för vuxenvärlden. Bilden av barn och unga som både ofärdiga och ”offer” är vanligt förekommande men leder sällan till kritisk debatt. Alla tycks hålla med om att barn och unga är en utsatt och ofärdig grupp. Söderlind och Engwall som studerat barn i politik, vetenskap och dagspress visar på att barn i media förkommer i relativt få situationer. Barn förekommer främst i samband med brott, olyckor eller våld och i dessa sammanhang betonas barns utsatthet eller barn som ett samhällshot. Att synliggöra barn och unga som politiska aktörer och subjekt tycks inte förekomma i lika stor utsträckning. Det verkar finnas konflikter kring hur, eller *att* vi kan, förstå barn och unga som aktörer och subjekt. Istället avpolitiserats ofta barn och unga. Från debatten kring Göteborgskravallerna 2001 finns exempel på hur unga

beskrevs som ”bekräftelsesökande ungdomar” eller ”huliganer som inte ska räknas som riktiga demonstranter” snarare än som politiska subjekt. Denna syn präglar andra sammanhang då barn och ungas egna initiativ och sätt att utöva sitt medborgarskap på tolkas som problematiskt. Detta kan förklaras med att de sätt barn och unga valt inte följer den norm som vuxna satt för hur politik skall föras.

I en regeringsskrivelse förklaras att en utgångspunkt i barnperspektivet är:

[...] barndomens egenvärde. Barn är inte bihang till föräldrarna eller passiva mottagare av föräldrapåverkan. De är inte miniatyrupplagor av vuxna utan egna individer med egna behov och rättigheter. Barndomen ses således inte enbart som en förberedelse för vuxenlivet utan som en del av livet med ett värde i sig.

I citatet betonas att barndomen har ett egenvärde. Detta kan tolkas som ett uttryck för att barn ska ses som ”human beings” snarare än ”human becoming”. Vidare framgår att barn inte ska förstås som några miniatyrvuxna och att barndomen är en egen ”del av livet”. Detta kan tolkas som att barndomen förstås som annorlunda vuxendomen. Citatet kan tolkas som ett uttryck för den moderna synen på barn och unga som en ”egen grupp” med andra egenskaper än vuxna samt att barn och unga ses som sär-skilda, där det betyder något sär-skilt att vara barn. Att vara barn blir således lika med att inte vara vuxen. Föreställningar

om skillnad och motsats möjliggör att barndomen kan artikuleras som något eget. Att denna skillnad dock inte skall värderas och tolkas som något sämre än motsatsen – vuxendomen, klargörs genom att barndomen tillskrivs ett egenvärde och är en värdefull del av livet i sig. Men vad detta värde innebär blir svårare att tolka. Vad som kopplas till ”barndomen har ett värde i sig” får konsekvenser för hur vi förstår barn och unga som en särskild grupp och deras relation till vuxna som grupp. Handlar värdet i denna skrivelse om rätten till lek och vila eller om rätten till samhällsinflytande?

Ett exempel från regeringsskrivelserna som berör forståelsen av barn och unga som ”framtiden”, finner vi i en diskussion om utanförskapet och dess konsekvenser:

Genom att investera i barn och ungdomar kan framtida ohälsa och utanförskap förebyggas och kostnader kan vändas i vinst, både mänskligt och samhällsekonomiskt. Omvänt medför ett utanförskap i unga år en betydande välfärdslust, framför allt för individen men även för samhället.

I citatet framkommer att det finns en bakomliggande syn på barn och unga som något samhället ska investera i. Den bakomliggande synen kan handla om att barn och unga forstås i termer av nationens framtid och överlevnad, vilket motiverar ett investeringsperspektiv. Genom att investera i barn och unga förebyggs utanförskapet och (samhälls) kostnader vänds till vinst. Vidare förklaras att det:

[...] finns ett tydligt samband mellan ett socialt och ekonomiskt utanförskap och ett demokratiskt utanförskap. Ungdomar som inte upplever sig vara delaktiga i samhället riskerar att tappa tilltron till samhällets institutioner liksom till det demokratiska styrelseskicket i stort. Utanförskap riskerar i vissa fall också att bli en grogrund för främlingsfientlighet och radikalisering.

Socialt och ekonomiskt utanförskap ses här som sammanbundet med ett demokratiskt utanförskap. Utifrån ett åldersmaktsperspektiv kan dock den syn som uttrycks i citatet kontrasteras mot en annan syn: att *alla* unga personer befinner sig i ett så kallat demokratiskt utanförskap. Detta för att det demokratiska deltagandet redan är villkorat för barn och unga, genom att vara utformat utifrån ett vuxenperspektiv. Ungas politiska initiativ och deltagande problematiseras ofta, vilket kan tolkas som en följd av att ungas tillvägagångssätt inte följer den norm som vuxna satt för hur politik skall föras. I citatet framhålls vidare att problemet handlar om risken att unga tappar tilltron till samhällets institutioner och demokratiska styrelseskick. Vilket kan tolkas som ett uttryck för demokratihotet – att demokratin riskerar stå hotad när dessa unga personer blir vuxna. Vidare sammankopplas detta i citatet med en ”grogrund för främlingsfientlighet och radikalisering”. Av logiken i citatet framgår att problembilden ser ut som följer: om ungdomar inte upplever sig vara delaktiga i samhället riskerar de tappa tron på demokratin och därmed blir främlingsfientliga och radikala. Detta kan jämföras med till exempel Göteborgskravallerna,

då ungas politiska deltagande/utövande inte förstods som en politisk handling utan i stället dömdes ut av vuxenvärlden. Vad som anses vara en politisk legitim fråga eller handling är således utformat ur ett vuxenperspektiv. Lägg till synen på barn och unga som halvfärdiga eller halvutvecklade, och förståelse av barn och unga som politiska utövare och subjekt är ännu längre bort. I skrivelserna kan barn och unga bara förstås som framtida politiska subjekt vilket i sin tur motiverar socialisering och demokratifostran av barn och unga.

Demokratifostran

En stor del av barn och ungas liv kan tolkas i termer av socialiseringsprocesser, vilka sker av vuxna inom skolan, i familjen samt på fritiden. Den form av maktutövning som följer av åldersmaktordningen kan förstås som en alternativ dominansform och teknik för styrning, men som inte uppfattas som sådan. Just därför fungerar den till exempel inom skolan i samklang med demokratiska värderingar och omsorgsorienterad verksamhet. Även politiken anses ju verka för eller genom demokratiska värderingar och omsorgsorienterad verksamhet. Barn och unga särskiljs från vuxna genom institutioner som skolan. Dessa institutioner bygger enligt forskaren Bartholdsson på en ”åldershierarkisk socialisationsmodell där vuxna utgör legitima socialisatörer och äger tolkningsföreträde”. Eller med andra ord: personer med hög(re) ålder fostrar personer med låg ålder för att forma dem till framtidens vuxna. Förståelsen av barn och unga som socialiseringsobjekt bottenar i ett vuxencentrerat perspektiv som innebär att barn och ungas prestationer värderas och bemöts utifrån ett vuxet perspektiv där vuxna satt normen. I socialiseringsaspekten ryms också disciplinerande praktiker som skapar konsensus kring hur legitim maktutövning och ansvarsfördelning ser ut. Alltså skapas konsensus mellan unga och äldre kring vad som är legitim maktutövning; till exempel att barn och unga lär sig tycka det är självklart att vuxna har mer rätt, än dem själva, att bestämma, begränsa eller få sista ordet. På så vis lär sig barn och unga acceptera premisserna för sin underordning.

Föreställningar kring ålder som en legitim maktordning möjliggör en förståelse av barn och unga som socialiseringsobjekt. Barnpolitikens mål är: ”att barn och unga skall respekteras, ges möjlighet till utveckling och trygghet samt delaktighet och inflytande”. Att barn och unga skall ges ökad delaktighet och inflytande kan teoretiskt ses som metoder för att öka barn och ungas makt och på så vis kan rätten till delaktighet och inflytande istället för att bekräfta, snarare potentiellt utmana, åldersmaktordningen. I en skrivelse resoneras kring inflytande på följande vis:

[...] att ha inflytande är också en rättighet. I en demokrati har alla medborgare rätt att delta i utformningen av samhället [...] I dag är också medvetenheten stor om behovet av insatser för den demokratiska återväxten [...] En viktig förutsättning för att demokratin skall vara hållbar är att den förankras bland barn och ungdomar samt att deras deltagande i samhället utvecklas och uppmuntras [...] Särskild tyngd bör också läggas vid att utveckla metoder för att förankra ett demokratiskt medvetande bland barn och unga.

I citatet framhålls att inflytande är en rättighet. När resonemanget utvecklas sammankopplas dock barn och ungas rätt till inflytande och delaktighet med ”insatser för den demokratiska återväxten”. Barn och ungas inflytande ska stärkas men samtidigt betonas att särskild vikt bör läggas vid att ”förankra ett demokratiskt medvetande bland barn och unga”. Detta kan tolkas

som ett uttryck för att socialisering legitimeras genom investeringsperspektivet. Barn och unga förväntas bli vuxna (och delta i den demokratiska processen genom att rösta samt fatta politiska beslut) och därför måste samhället se till att de som snart blir vuxna har förstått värdet av demokrati och betar sig demokratiskt ”riktigt”. Deltagande motiveras i citatet främst med att ”säkerställa nationens demokratiska tillväxt”. Genom socialiseringsprocesser skall barn och unga formas till rätt sorts framtidsvuxna. Dessa socialiseringsprocesser kan tolkas som tredubbelt vuxenorienterade då det utgår från de socialisationsperspektiv som definierats av vuxna som genom att fostra ett visst slags barn skall leda fram till formandet av en viss sorts vuxen. Vidare förklaras i skrivelsen att stöd har beviljats till barn- och ungdomsprojekt som har folkbildningskaraktär och stimulera till ett ökat deltagande i den demokratiska processen. Projekten har:

[...] ett brett syfte att ge ungdomar möjlighet till inflytande, men även att stimulera ungdomar till ett ökat engagemang och deltagande i de demokratiska processerna i stort och i val på alla nivåer.

I citatet görs ungdomars möjlighet till inflytande synonymt med ”deltagande i de demokratiska processerna i stort och i val på alla nivåer” och gäller således bara röstberättigade personer över 18 år. Vad deltagande i de demokratiska processerna i stort kan betyda eller hur de under 18 år ska ges inflytande och deltagande framgår inte. Att ungas deltagande i demokratiska processer görs mer eller mindre synonymt

med valdeltagande kan förstås som en följd av en vux-
 encenterad socialisering kring vad politik är och hur
 politiskt deltagande utövas. Denna syn på politiskt
 deltagande får givetvis konsekvenser för hur barn
 och unga kan göras delaktiga. Så länge valdeltagande
 presenteras som ända sättet att utöva demokratiskt
 deltagande, uppfylls inte barnkonventionen och barn
 och ungas rättigheter kopplade till inflytande och
 delaktighet. Vidare framgår av skrivelserna att den
 demokratiska socialiseringen, ungas demokratifost-
 ran, främst sker i skolan:

Förskolan och skolan skall fostra demokratiska
 medborgare. Skolans demokratiuppdrag
 och elevernas inflytande är starkt kopplat till
 varandra. Demokratiuppdraget att förankra,
 levandegöra och förmedla de grundläggande
 demokratiska värdena handlar om att arbeta
 med inflytande, jämställdhet mellan könen
 och människors lika värde. Att fostra barn
 till demokratiska medborgare förutsätter att
 de redan från förskoleåldern har inflytande
 genom att kunna påverka sin egen situation
 och verksamhetens innehåll.

Elevinflytande motiveras, på liknande sätt som ovan,
 med att ”det är en viktig del i ungdomars demokra-
 tifostran”. Barn och unga ska ges inflytande för att
 säkerställa att de blir demokratiska medborgare som
 vuxna. I citatet görs även demokrati lika med infly-
 tande, mänskliga rättigheter, jämställdhet och alla
 människors lika värde. På så vis kan en skola som ar-
 betar till exempel med mänskliga rättigheter genom

värdegrundsarbete, säga sig arbeta med demokrati-
 frågor och i förlängningen hävda att den verkar för
 barn och ungas inflytande. Även om detta leder till
 att barn och unga ges inflytande i skolan kan citatet
 tolkas som att barn och ungas rätt till inflytande näst-
 intill synonymiseras till en fråga om värdegrund som
 skolan förväntas lära ut. Att lära ut om demokratiska
 värderingar och inflytande behöver inte betyda att
 barn och unga ges reellt inflytande på sin skola. So-
 cialiseringen kring deltagande och inflytande både
 motiveras med och reduceras till demokratifostran,
 som förklaras vara både nyttig och nödvändig för sam-
 hället och den demokratiska återväxten. Utöver detta
 anses demokratifostran också kunna ha andra goda
 spill över effekter:

En intressant fråga är hur en väl utvecklad
 elevdemokrati påverkar annat inom skolans
 område, såsom studieresultat, stress, klotter,
 förekomsten av mobbning. Det finns skolor
 som har kommit långt i sitt demokratiarbete
 och som betecknas som framgångsrika även i
 andra avseenden.

Att klottrandet skulle kunna minska är en spill över ef-
 fekt som i citatet framhålls som bra för skolan. Härige-
 nom ges ett ekonomiskt incitament till varför eleverna
 skall ges delaktighet och inflytande. Men klotter skulle
 kunna tolkas som ett ”direkt” sätt att utöva inflytande
 då det är ett instrument för att göra sin röst hörd eller
 komma till tals. I citatet motiveras elevinflytande med
 ”framgång” i avseenden som minskat klotter istället
 för att till exempel motiveras med att inflytande är

en rättighet i Barnkonventionen och en medborgarrättighet. Motiven till varför elever ska ges inflytande påverkar graden av reellt elevinflytande som barn och unga erhåller. Om det visar sig att elevdemokrati inte leder till minskat klotter, eller att demokratifostran misslyckas i avseendet att unga när de blir vuxna ändå förkastar ”demokratikonceptet” – kan vi då förvänta minskade eller ökade åtgärder för att öka elevdemokratin och barn och ungas inflytande? I relation till barn och unga blir det tydligt att kostnadseffektivitet och investeringsargument används för att motivera ökat inflytande. Dock finns få resonemang som kan tolkas i termer av att inflytande är en rättighet eller att barn och unga är aktörer tillskillnad från passiva mottagare.

Ett ytterligare exempel på barn och ungas demokratisering är satsningen ”Delaktiga Sverige” (övergick till Demokratisatsningen 2006) som lanserades för att öka barn och ungas inflytande i skolan. Det är ett projekt som bland annat arrangerat Skolval. Projektet syftar till att:

[...] engagera och öka närvaron i gymnasie- och grundskolor av politiska ungdomsorganisationer och deras lokalföreningar liksom folkvalda representanter från olika politiska beslutsnivåer. Insatserna skall stimulera debatt och dialog mellan ungdomar och folkvalda i frågor som berör ungas möjligheter till inflytande, delaktighet, representation och andra frågor som berör unga.

Demokratisering, eller barn och ungas inflytande, görs ovan lika med två saker. Det ena är Skolval som bygger på idén: ”om du hade fått delta i den demokratiska processen och röstat, vad skulle du ha röstat på då”. Och det andra är en satsning på att få politiska ungdomsförbund och folkvalda att närvara i skolan för att skapa dialog. Först skall sägas att båda dessa projekt kan tolkas i positiva termer och har säkerligen uppskattats av barn och unga. Men initiativen kan också tolkas som utformade efter en vuxennorm som fått bestämma vad ”inflytande och politisk delaktighet” ska betyda samt hur det ska göras. Barn och ungas inflytande och deltagande reduceras till att handla om hur de hade använt sin ”demokratiska röst” om de haft en, samt till dialog mellan skolelever och politiska ungdomsorganisationer/folkvalda. Projekten vill öka barn och ungas samhälls- eller politiska deltagande genom att låta dem ”rösta” i ett val de egentligen inte får rösta i. Att barn och ungas inflytande inte stärks nämnvärt i skolan eller inom politiken genom projektet är en rimlig slutsats.

Rätten att komma till tals

Begreppet ”Barnets bästa” har en hegemonisk ställning och används flitigt för att argumentera kring politiska förslag samt vad som anses vara bra för barn och unga. Det används till exempel för att motivera att barn och unga bör få komma till tals i vårdnadstvister, i adoptioner och varför ensamstående inte ska få inseminera. Men trots begreppets förekomst i olika sammanhang används det dock ändå inte hur som helst. Det är fullt möjligt att argumentera för att ”barnets bästa” skulle kunna innebära andra saker än de som nämnts ovan. Det är möjligt att förstå barn och ungas relation gentemot vuxna som en intressekonflikt och maktrelation. En maktrelation full av (potentiell) konflikt, där barn och unga kontra vuxna har olika idéer om vad som är bra för barn och unga eller vilka politiska frågor som ska prioriteras. Den utbredda konsensus kring synen på barn och unga och vad barnets bästa är, döljer denna konflikt. Att det finns en intressekonflikt mellan barn och vuxna samt att vi lever i ett åldershierarkiskt samhälle skapar ett villkorat (samhälls)deltagande för barn och unga.

Barn och unga har idag begränsade möjligheter i att representera sig själva. Ofta anses barn och unga behöva representeras av andra, framförallt vuxna i form av föräldrar eller i egenskap av sin professionella roll. Barnperspektivets genomslag har gjort att det allt oftare påpekas att vuxna, skall sätta sig in i barn och ungas situation, innan de tar beslut åt och för barn och unga. Vuxna skall kunna se ur ”barnets synvinkel”

och det betonas att förståelsen är central för att kunna ta beslut kring vad som är barnets bästa. Statsvetaren Beckmans hävdar att det enda godtagbara skälet till för varför barn och unga kan exkluderas från demokratiska rättigheter är om det faktiskt inte ligger i barnets intresse eller bästa att inkludera dem. Om barn och ungas ökade politiska deltagande kan konstrueras som inte överrensstämmande med barnets bästa, motiveras således exempelvis ett villkorat deltagande.

Föreställningen om att vuxna anses kunna representera och se ur barns och ungas synvinkel skiljer sig från föreställningar kopplade till andra gruppers möjlighet att bli representerade. Att kvotering diskuteras som en möjlig åtgärd för att öka andelen kvinnor i till exempel bolagsstyrelser är ett uttryck för att män inte anses kunna ”representera” kvinnor. Att vuxna anses kunna representera barn och unga hänger troligen samman med att åldersmaktordningens rättvisekaraktäristiska: att vuxna har varit barn och därmed vet hur det är att vara barn. Men om barn och unga förstås som på något sätt olika vuxna kan en problematisera vuxnas möjlighet att tala i barn och ungas ställe. Barn och unga anses sakna vissa erfarenheter och kunskaper som vuxna anses ha, varför deras deltagande villkoras. Till exempel genom att vuxna anses kunna representera barn och unga. På så vis kan vuxna, under namnet ”barnets bästa”, föra barn och ungas talan och representera dem samtidigt som deras egna agenda och deltagande i denna konstruktion döljs och åsidosätts.

Barn och unga kan förstås som en underordnad grupp som ofta är ”avskuren från kommunikationsmöjligheter” genom att de inte anses berörda av de frågor

som diskuteras eller genom att vuxenvärlden menar att barn och unga inte behöver få komma till tals i de flesta frågor. Snarare anses det mer lämpligt att ”kompetenta” vuxna håller och för barnets talan. Detta kan ifrågasättas utifrån att vuxenvärlden är fast i sina föreställningar kring barndom och vuxendom och värderandet av dessa stadier som kommer med åldersmaktordning. Vuxna måste sluta säga att barn är för små, för naiva och att de ska vänta tills de blir stora. Idag finns röster inom barnrättsarbetet som menar att ”vi måste förändra oss och vår inställning. Vi som är vuxna ska lyssna på barn och unga som har tusen språk – vi som kanske inte ens har två”.

En utgångspunkt i barnpolitiken och till viss del även ungdomspolitikerna är, som nämnts ovan, ett barnperspektiv och att politiken skall fokusera ”barnets bästa”. I en skrivelse förklaras närmare vad dessa perspektiv innebär:

En förutsättning för att kunna avgöra vad som är ”barnets bästa” är till exempel att man har tagit reda på hur flickan eller pojken själv – eller barn och unga som kollektiv – ser på saken [...] Att inta ett barnperspektiv innebär bland annat att man förmår att se saker ur barnets synvinkel.

Ett barnperspektiv betyder, enligt citatet, att till exempel beslutsfattaren tagit reda på hur barn och unga ”själva ser på saken”, alltså att barn och unga tillfrågats och fått komma till tals i olika frågor, vilket kan tolkas som ett uttryck för att barn och unga ska representera

sig själva. Men samtidigt klargörs i citatet att ett barnperspektiv också kan innebära att ”se saker ur barnets synvinkel” vilket inte betyder att barn och unga själva behöver tillfrågas utan snarare att vuxna skall ha förmåga att leva sig in i barn och ungas situation. Detta kan i sin tur tolkas som att vuxna kan representera barn, bara de ”ser saker ur barnets synvinkel”. Häri framkommer representationsproblemet som handlar om huruvida barn och unga själva ska komma till tals eller om de kan representeras av vuxna. Enligt skrivelserna betyder ett barnperspektiv vidare:

[...] att se olika beslutsalternativ ur barnets eller den unges synvinkel, att se med barns ögon [...] Det räcker alltså inte med att man gör någonting som man som vuxen anser vara till barnets bästa. Barnperspektivet innefattar ett visst mått av empati, inlevelse och förmåga att identifiera sig med barnets eller den unges situation.

Här framkommer ett potentiellt problem, rörande hur en kan veta om ett beslut grundats på att den vuxna ansåg det ”vara till barnets bästa” eller om beslutet grundats på ”inlevelse och förmåga att identifiera sig med barnet”. Citatet klargör att det inte räcker med att en ”gör någonting som man som vuxen anser vara till barnets bästa”, samtidigt som det kan vara svårt att avgöra, för andra och för den som tar beslutet, vilket av dessa två tillvägagångssätt som använts. Att se med barnets ögon är också ett uttryck som avslöjar en bakomliggande föreställning om att barn, unga och vuxna är olika, deras ögon ser och uppfattar saker

annorlunda. Men genom empati och inlevelse kan den vuxna identifiera sig med och ”se med barnets ögon”. Vidare innebär ett barnperspektiv:

[...] att se barnet som expert på sin egen situation, Ingen vet bättre hur det är att vara fem år än en femåring. Detta betyder att det inte finns bara ett barnperspektiv. En femårings värld är inte densamma som en 16-årings.

Här framkommer att barn och unga är experterna på sina liv, vilket motiverar varför barn och unga ska få komma till tals och varför hänsyn skall tas till deras åsikt. Att unga ses som experter på sin egen situation motiverar även deras rätt till inflytande och delaktighet. Det framkommer även att det finns en mångfald av barnperspektiv, som kan särskiljas på grund av ålder (en femåring och 16-årings värld skiljer sig åt). Att vuxna ska representera barn och unga, genom att tillämpa ett barnperspektiv, betyder således att vuxna måste ha många olika barnperspektiv i huvudet eftersom de skiljer sig åt beroende på barnets ålder. Synen på barn och unga som experter samt argument för ett barnperspektiv klingar ju vackert. Detta blir dock motsagt i den sista delen av barnperspektivstycket, där det klargörs:

Att ha ett barnperspektiv innebär vidare att man sätter sig in i och försöker förstå barns eller ungas situation. Förståelsen är central och en förutsättning för att kunna vidta åtgärder för barnets bästa. Därmed inte

sagt att förståelsen alltid behöver betyda ett accepterande. Att byta perspektiv, att se världen med andras ögon, förutsätter också förmåga att sätta gränser för sin egen inlevelse så att man inte helt anammar barnets eller tonåringens värld. Det är i sista hand den vuxne som utifrån ett vuxet perspektiv, kunskaper och erfarenheter måste fatta beslut och ta ansvar för beslutet.

Detta uttalande går emot synen på barn och unga som faktiska experter på sin egen situation, men det går även emot synen på barn och unga som politiska subjekt som genom till exempel Barnkonventionen garanterats rätten till inflytande och delaktighet. Citatet poängterar att ”förståelse” inte alltid betyder ett accepterande. Vuxna behöver sätta gränser för sin egen inlevelse, vilket signalerar att det finns något osunt eller icke önskvärt i att helt anamma någon annans världsbild i betydelsen känna full inlevelse i den persons situation. Vuxna skall visa empati och förståelse, men detta behöver inte betyda att vuxna skall ”acceptera”. Trots den barnrättsvänliga retoriken präglas vuxenvärldens syn av vuxnas självklara auktoritet, som i kombination med förståelsen av vuxnas ansvar (över barn), ger dem legitimitet att ta beslut som är icke önskvärda för barn och unga själva. Citatet kan också tolkas som ett uttryck för en rädsla för att barnperspektivet inte får ”gå över styr”, varför det betonas och motiveras att det ändå är de vuxna som i slutändan har det sista ordet, vilket även förklaras vara till fördel både för vuxna och unga. Detta som ett uttryck för en typ av backlash som vissa barnforskare menar att

vi idag upplever gällande barn och ungas inflytande och deltagande. Ungas delaktighet kan aktualisera ”maktrelationer som har med ålder och generation att göra. När barns medborgerliga rättigheter handlar om medbestämmande kan det lätt tolkas som en fråga om vem som ska bestämma, de vuxna eller barnen”. Detta kan tolkas som en rädsla för ett scenario där barnen ”tar över”.

I barn- och ungdomspolitiken klargörs att barn och unga har rätt att komma till tals och att deras tal skall tillmätas värde och betydelse. Dock framgår det i samtliga skrivelser att barn och ungas tal på olika sätt är villkorat. I en skrivelse framhålls att:

Barnets bästa skall vara vägledande vid allt beslutsfattande och vid alla åtgärder som *rör* barn och unga [...] [och att] barn och unga skall ges möjlighet att framföra och få respekt för sina åsikter i frågor som *berör* dem.

Häri framträder en restriktion kring barn och ungas deltagande — alla frågor berör inte barn och unga. Rätten att få komma till tals gäller bara när en fråga eller situation bedöms röra barn och unga. Ett uppenbart tolkningsproblem följer av detta. Hur kan det avgöras vilka frågor som berör barn och unga samt vilka som inte gör det? Och kan en verkligen säga att det finns frågor som ”inte berör barn och unga”. Med tanke på att barn och unga är de som kommer leva längst med konsekvenserna av de politiska beslut som tas idag — som de inte kan påverka men som kommer påverka dem — kan en hävda att alla frågor berör barn och unga.

Genom att hävda att det finns vissa frågor som inte berör barn och unga kan det motivera varför barn och unga utestängs från till exempel beslutsfattande eller samhällsdebatter. Föreställningen om att det finns frågor som *inte* berör barn och unga kan också tolkas utgöra en förståelse som möjliggör att vuxna istället skall representera barn och unga. Om vuxenvärldens förståelse dels präglas av att alla frågor inte berör barn och unga, dels att det inte ligger i barnets bästa att alltid komma till tals — kan praktiken att vuxna representerar och talar i barnets ställe lättare möjliggöras. Detta underbygger även föreställningar om skillnad mellan barn/unga och vuxna samtidigt som vuxnas premierade plats i åldersmaktsordningen motiveras och bekräftas.

I skrivelserna finns ytterligare en restriktion kopplad till att få komma till tals och bli lyssnad på. När barnperspektivet diskuteras i skrivelserna framhålls att:

Barnperspektivet innefattar ett visst mått av empati, inlevelse [...] I detta ligger också att ha en insikt om att med barnets stigande ålder och mognad följer en allt starkare rätt att få inflytande över beslutet.

Barn och ungas rätt till inflytande och att komma till tals, som är en rättighet garanterad i Barnkonventionen, kan i relation till citatet tolkas som beroende och begränsad av barnets ålder och mognad. Ålder och mognad styr på så vis hur mycket hänsyn man behöver ta till den unges vilja eller åsikt samt hur mycket inflytande barnet bör ges. I citatet görs ålder och mognad till någon form av

logisk följekedja, där stigande ålder alltid korrelerar med stigande mognad. Det verkar finnas en förståelse som kan liknas vid en logisk skala som går från noll procent inflytande när barnets är noll år, till närmare 100 procent inflytande när personen blivit 18 år och myndig. Detta kan tolkas i termer av att ålder naturaliseras. Den bakomliggande förståelsen är att ålder ”är” biologi, där biologi ”bestämmer” och rättfärdigar graden av inflytande en person har rätt till. Vid en jämförelse med synen på vuxnas tal framkommer att vuxna och barn/unga har ojämnliska villkor för att tala. Denna bakomliggande förståelse kring ålder och mognad legitimerar det villkorade talet. Synen på att det med ”stigande ålder och mognad följer en allt starkare rätt att få inflytande över beslutet” kan också problematiseras utifrån vilka normer samhället organiserats utifrån. Samhället är konstruerats efter till exempel den vuxna och mogna kroppen. Förståelsen att mognad behövs för att till exempel ta beslut skulle kunna utmanas med en annan syn som istället problematiserar varför samhället inte utformats så att deltagande och inflytande i till exempel ”beslut” kan garanteras oavsett hög eller låg ålder. Det finns alltså en skillnad i att se barn och unga som ej mogna att ta beslut respektive att *göra* beslut tillgängliga för barn och unga.

Avslutande krav

1. Revidera synen på barn och unga som passiva mottagare av politiken till att se dem som aktiva politiska subjekt.
2. Skapa fler inflytandeformer på alla politiska nivåer som inkluderar barn och unga i det politiska deltagandet och beslutsfattandet.
3. Skapa demokratiseringsåtgärder som, istället för att utgå ifrån ett vuxencentraliserat synsätt på politiskt deltagande, utgår ifrån barn och unga själva och som har till uppgift att skapa inflytandeformer och demokratiskt deltagande som inte begränsas till valdeltagande eller förberedelse av valdeltagande.
4. I FN:s konvention om barnets rättigheter fastslås barn och ungas rätt till att få uttrycka sin mening och bli lyssnade på i frågor som berör dem. Förståelsen för vilka beslut som berör barn och unga måste vidgas till att innebegräpa alla politikområden, inte bara de som vänder sig direkt till barn och unga. I realiteten finns det väldigt få politiska områden som inte berör och får konsekvenser för barn och unga, idag eller i framtiden.
5. Vid sidan av det etablerade *barnperspektivet* inom politiken måste även ett *barnrättsperspektiv* inkluderas i de förslag och beslut som tas.

Primärmaterial

Regeringsskrivelse 2001/02: 166, Barnpolitiken – arbetet med strategin för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter

Regeringens skrivelse 2003/04: 47, Utveckling av den nationella strategin för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter

Regeringens skrivelse 2005/06: 206, Ett Sverige för barn – redogörelse för regeringens barnpolitik

Regeringens skrivelse 2007/08: 111, Barnpolitiken – en politik för barnets rättigheter

Regeringens skrivelse 2009/10: 53, En strategi för ungdomspolitik

Litteratur

Alanen, Leena (1992) *Modern Childhood? Exploring the 'child question' in sociology*. Jyväskylä: Kirjapaino Oy Sisäsuomi.

Bartholdsson, Åsa (2007) *Med facit i hand. Normalitet, elevskap och vänlig maktutövning i två svenska skolor*. Stockholm: Universitetservice AB.

Bartholdsson, Åsa (2008), *Den vänliga maktutövningens regim: om normalitet och makt i skolan*. Stockholm: Liber.

Bartley, Kristina (2002) ”barnpolitik och barnets rättigheter – en jämförelse av efterlevnaden av barnkonventionen i sex europeiska länder” i Inga-Lill Wener (red.), *Hur gör vi med barnkonventionen i Norden?* Vasa: NOPUS- rapport 2001:21.

Bartley, Kristina (1998) *Barnpolitik och barnets rättigheter*. Göteborg: Göteborgs universitet.

Beckman, Ludvig (2009) *The frontiers of democracy. The right to vote and its limits*. Storbritannien: Palgrave.

Butler, Judith (1990/1999) *Genustrubbel. Feminism och identitetens subversion*. Uddevalla: Daidalos AB.

Dahl, Ulrika (2005) ”Scener ur ett äktenskap: jämställdhet och heteronormativitet” i *Queersverige*, Don Kulick (red.) Stockholm: Natur och Kultur.

de los Reyes Paulina (2005) ”Det problematiska systemskapet. Om svenskhet och invandrarskap inom svensk genushistorisk forskning” i de los Reyes, Paulina, Molina, Irene & Mulinari, Diana (red.) *Maktens olika förklädnader. Kön, klass och etnicitet i det postkoloniala Sverige*, Stockholm: Atlas.

- Engwall, Kristina och Söderlind, Ingrid (2005) *Var kommer barnen in? Barn i politik, vetenskap och dagspress*. Institutet för Framtidsstudier. Växjö: Davids-son tryckeri AB.
- Engwall, Kristina och Söderlind, Ingrid (2008) ”barns röst och rätt” i Sjöberg, Maria och Svanström, Yvonne (red), *Att göra historia – vänbok till Christina Florin*. Institutet för framtidsstudier. Växjö: Davidssons tryckeri AB.
- Eriksson, Maria (2003) *I skuggan av pappa. Familjerätten och hanteringen av faders våld*. Stehag: Förlags AB Gondolin.
- Fridolfsson, Charlotte (2006). “Politics, Protest and the Threatening Outside: A Discourse Analysis of Events at an EU Summit”, article II, i *Deconstructing Political Protest*. Örebro: Örebro universitet.
- Hauglund, Erik (2002) ”barndomen bär vi med oss hela livet” i Inga-Lill Wener (red.), *Hur gör vi med barnkonventionen i Norden?* Vasa: NOPUS- rapport 2001:21.
- Hirdman, Yvonne (1998) ”Genussystemet - reflexioner kring kvinnors sociala underordning” i *Kvinnovetenskaplig tidskrift* nr 3/1998.
- Jönsson, Håkan och Larsson, Annika (2009) “The exclusion of older people in disability activism and politics – A case of inadvertent ageism?” i J. Gubrium (red) *Journal of Aging Studies*, e-journal.
- King, Neal (2006) “The Lengthening List of Oppressions. Age relations and the feminist Study of Inequality” i Calasanti och Slevin (red) *Age Matters. Realigning Feminist Thinking*. New York: Routledge.
- Landry, Donna och Maclean, Gerald (1996), “Subaltern talk: Interview with the editors” i *The Spivak reader*. New York: Routledge.

- Lindgren, Cecilia (2006) *En riktig familj. Adoption, föräldraskap och barnets bästa 1917–1975*. Stockholm: Carlssons Bokförlag.
- Lundberg, Anna (2009) *Principen om barnets bästa i asylprocessen. Ett konstruktivt verktyg eller kejsarens nya kläder?* Malmö universitet. Malmö: Holmbergs
- Spivak, Gayatri Chakravorty (1993) “Can the subaltern Speak?” i Williams & Chrisman (red) *Colonial Discourse and Post-Colonial Theory*, Harvester Wheatsheaf.
- Towns, Ann (2002) “Paradoxes of (in)equality. Something is Rotten in the Gender Equal State of Sweden” i *Cooperation and Conflict. Journal of the Nordic International Studies Association*, Vol 37 nr 2.
- Winther-Jørgensen, Marianne och Phillips, Louise (1999/2000), *Diskursanalys som teori och metod*, Lund: Studentlitteratur.

